

MAGNOLIYA VA LOLA DARAXTINING BIOLOGIK VA EKOLOGIK XUSUSIYATLARI

Sodiqova Dilfuza Gaffarovna

Biologiya fanlari falsafa doktori., dotsent dilfuza_1775@mail.ru

Xudoyberdiyeva Xolisxon

“O‘simliklar fiziologiyasi va biokimyosi” I-bosqich doktoranti Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Magnolia (magnoliya) va Liriodendron tulipifera (lola daraxti) biologik, ekologik va xo‘jalik ahamiyati tahlil qilinadi. Magnoliya qadimiy gulli o‘simliklar guruhiga mansub bo‘lib, yirik, xushbo‘y gullari va landshaft dizayni uchun yuqori dekorativ qiymati bilan ajralib turadi. Lola daraxti esa tez o‘sovchi, baland bo‘yli daraxt bo‘lib, yuqori sifatli yog‘och hosil qiladi va ekologik barqarorlik nuqtai nazaridan muhimdir. Maqolada o‘simliklarning morfologik xususiyatlari, iqlim va tuproq sharoitlariga moslashuvi, sug‘orish va parvarish talablariga oid ilmiy ma‘lumotlar keltiriladi. Shuningdek, pavloniya va lola daraxtini O‘zbekiston sharoitida introduksiya qilish va landshaft, agroo‘rmonchilik hamda ekologik barqarorlik yo‘nalishida qo‘llash imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari ushbu o‘simliklarning nafaqat dekorativ, balki iqtisodiy va ekologik ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *Magnolia, Liriodendron tulipifera, dekorativ o‘simlik, landshaft dizayni, ekologik barqarorlik, yog‘och sanoati*

KIRISH

Hozirgi kunda manzarali va ekologik ahamiyatga ega bo‘lgan daraxt turlarini o‘rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, qadimiy gulli o‘simliklar guruhiga mansub magnoliya (*Magnolia*) va lola daraxti (*Liriodendron tulipifera*) o‘zining morfologik va biologik xususiyatlari bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu o‘simliklar nafaqat landshaft dizaynida, balki ekologik muhitni yaxshilashda ham muhim rol o‘ynaydi.

Magnoliya *Magnoliaceae* oilasiga mansub bo‘lib, asosan daraxt va buta shaklida uchraydi. Ularning asosiy xususiyati - yirik, xushbo‘y va rang-barang gullarga ega bo‘lishidir. Gullari oddiy tuzilgan bo‘lib, evolyutsion jihatdan qadimiy hisoblanadi. Magnoliya barglari yirik, butun va navbat bilan joylashgan [1].

Magnoliya asosan hasharotlar yordamida changlanadi. U subtropik va mo‘tadil iqlim sharoitlarida yaxshi o‘sadi. Tuproq tanlashda unumdor, yaxshi drenajlangan yerlar afzal hisoblanadi. Ushbu o‘simlik manzarali qiymati tufayli shaharsozlikda keng qo‘llaniladi.

1-rasm. Magnoliya grandiflora

Lola daraxti (*Liriodendron tulipifera*) - Magnoliaceae oilasiga mansub bo'lib, baland bo'yli va tez o'suvchi daraxt hisoblanadi. U 30–50 metr balandlikka yetishi mumkin [2]. Barglari o'ziga xos kesilgan shaklga ega bo'lib, uni boshqa daraxtlardan ajratib turadi.

2-rasm. Lola daraxti

Gullari lola shakliga o'xshash bo'lib, yashil-sariq rangda bo'ladi. Ushbu o'simlik asosan shamol va hasharotlar yordamida changlanadi [3]. Lola daraxti unumdor va nam tuproqlarda yaxshi o'sadi hamda yuqori sifatli yog'och hosil qiladi.

Magnoliya va lola daraxti ekologik jihatdan muhim o'simliklar hisoblanadi. Ular atmosferadagi karbonat angidridni yutib, kislorod ajratadi va shahar havosini tozalashda muhim rol o'ynaydi [5].

Magnoliya ko'proq dekorativ maqsadlarda ekilsa, lola daraxti yog'och sanoatida ham keng qo'llaniladi. Uning yog'ochi yengil, ishlov berish oson va qurilish hamda mebel sanoatida qadrlanadi [4].

Ushbu o'simliklarni O'zbekiston sharoitida yetishtirish istiqbollari mavjud. Ayniqsa, sug'oriladigan hududlarda magnoliya va lola daraxtini introduksiya qilish orqali yashil hududlarni kengaytirish mumkin. Biroq ularni yetishtirishda iqlim, tuproq va suv ta'minoti kabi omillarni hisobga olish zarur.

Xulosa. Magnoliya va lola daraxti biologik, ekologik va xo'jalik jihatdan muhim o'simliklar hisoblanadi. Ularning yuqori dekorativligi, tez o'sishi va ekologik foydasi ularni zamonaviy landshaft arxitekturasi va agroo'rmonchilikda keng qo'llash imkonini beradi. Shu bois ushbu o'simliklarni chuqur o'rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Azimov A.A., Nabiyev M.M. Botanika. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. To'xtayev B.X. O'simliklar sistematikasi. – Toshkent: Fan, 2019.
3. Zokirov K.Z. O'zbekiston florasini va o'simliklar qoplami. – Toshkent, 2020.
4. Heywood V.H. Flowering Plants of the World. – London: Oxford University Press, 1993.
5. Dirr M.A. Manual of Woody Landscape Plants. – Illinois: Stipes Publishing, 2009.